CİLT 2

2019
2020
YILI

YÜZEY ARAŞTIRMALARI

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü

2019-2020 YILI YÜZEY ARAŞTIRMALARI

CİLT 2

ANKARA 2022

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI ANA YAYIN NO: 3714/2
Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Ana Yayın No: 193/2

Editör
Dr. Candaş KESKİN

e-ISBN: 978-975-17-5053-2 (Takım)
978-975-17-5059-4 (2.Cilt)

Grafik Tasarım
Nihal KARAPEK

Kapak Fotoğrafı
Ertekin DOKSANALTI
Datça-Knidos Hinterlandı Arkeolojik Yüzey Araştırması 2019

Not: Araştırma raporları, dil ve yazım açısından Dr. Candaş KESKİN tarafından denetlenmiştir. Yayımlanan yazıların içeriğinden yazarları sorumludur.

İÇİNDEKİLER

Halil SÖZLÜ, İlker GÜMÜŞ, Hasan ÇOLAKOĞLU
ORTAÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE ADANA İLİ VE İLÇELERİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 2019-2020 YILI ÇALIŞMALARI 7

Handan YILDIZHAN
NEVŞEHİR İLİ VE İLÇELERİ DEMİR-ROMA ÇAĞLARI YÜZEY ARAŞTIRMASI 2019-2020 31

Harun OY
UŞAK İLİ TUNÇ ÇAĞI ARAŞTIRMALARI 2019-2020 ÇALIŞMALARI 51

Harun ÖZDAŞ, Nilhan KIZILDAĞ
EGE-AKDENİZ SUALTI ARAŞTIRMALARI, 2019-2020 YILLARI ÇALIŞMALARI 69

Hatice PAMİR, Canan KARATAŞ YÜKSEL
KUSEYR YAYLASI YÜZEY ARAŞTIRMASI 2019 89

Hülya ÇALIŞKAN AKGÜL, Sinan KILIÇ, Serkan DEMİREL, Erkan YILMAZ
2019 YILI TRABZON İLİ YÜZEY ARAŞTIRMASI: MAÇKA VE DÜZKÖY İLÇELERİ 107

Hüseyin METİN
KREMNA VE ÇEVRESİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 2019 125

Hüseyin Murat ÖZGEN, Burak Bünyat AYKANAT, Ali ÖZTÜRK, Mehmet Rıfat AKBULUT, Serap ALPER
BALIKESİR İLİ "ADRAMYTTEION KENTİ EGEMENLİK ALANI" (BURHANİYE, GÖMEÇ, AYVALIK VE EDREMİT İLÇELERİ) 2019 VE 2020 YILLARI YÜZEY ARAŞTIRMALARI 137

İbrahim HAKAN MERT
2019 - 2020 YILI PRİENE ÇALIŞMALARI 151

İrfan Deniz YAMAN, Mustafa YILDIZ, Iraz Aslı YAMAN
AKSARAY İLİ PALEOLİTİK ÇAĞ YÜZEY ARAŞTIRMASI (2019) 175

İsmail ÖZER, Mehmet SAĞIR, İsmail BAYKARA, Başak KOCA ÖZER, Berkay DİNÇER, Naoki MORIMOTO, Wataru MORITA, Serkan ŞAHİN, Ece EREN KURAL, Ayşegül ÖZDEMİR BAŞARAN, Öznur GÜLHAN
2019 YILI MUĞLA VE ÇANAKKALE İLLERİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 187

Jeroen POBLOME, Ralf VANDAM, Patrick T., Willett and Rinse WILLET, Ralf VANDAM, Patrick T. ,Willett and Jeroen POBLOME, Rinse WILLET, Jeroen POBLOME
THE 2019 SAGALASSOS SURVEY RESEARCH 199

Kadriye ÖZÇELİK, Hande BULUT, İhsan ÇİÇEK, Necla TÜRKOĞLU, Esra TUNÇEL, Murat MUTLU, Güngör ÖZÇELİK, Çiğdem ŞAHİN, Yunus Emre SEVİNDİK
DENİZLİ İLİ PREHİSTORİK DÖNEM YÜZEY ARAŞTIRMASI, 2019 215

Mehmet GÜRBÜZER
AMOS ANTİK KENTİ VE ÇEVRESİ 2019–2020 YILLARI YÜZEY ARAŞTIRMALARI 227

Mehmet SAĞIR, Serkan ŞAHİN, Seçil SAĞIR, Sibel ÖNAL, Ece EREN, Ayşegül ÖZDEMİR
2019 YILI ANKARA İLİ VE İLÇELERİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 249

Mesut DÜNDAR, Yusuf ACIOĞLU, Oğuz KOÇYİĞİT
ORTAÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE BALIKESİR İLİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 2019 YILI ÇALIŞMALARI 259

Gizem KARTAL, Burcu Cemre BAL, Pınar PERÇİN, Metin KARTAL
ESKİŞEHİR İLİ TARİH ÖNCESİ ARKEOLOJİSİ YÜZEY ARAŞTIRMASI (III), 2019 279

Muhammet ARSLAN, Ahmet ŞEN, Bekir KARACABEY
ORTAÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE KARS VE İLÇELERİNDEKİ TÜRK DÖNEMİ (2019-2020 YILI ÇALIŞMALARI) 293

Murat AKAR, Ulaş AVŞAR, Müge BULU, Rana ÖZBAL, Onur Hasan KIRMAN, Zeynep BEKTAŞ, Seren BURGAÇ
AMİK OVASI BÖLGESEL YÜZEY ARAŞTIRMASI UZAKTAN ALGILAMA, JEOFİZİK ve PALEOİKLİM ÇALIŞMALARI (2019-2020) 309

Murat ÇEKİLMEZ, Emre ERDAN, Aydın ERÖN, Serdar VARDAR, Barış SEMİZ,
Fethi Ahmet YÜKSEL, Murat CURA, Rifat İLHAN, Emrah ÖZDEMİR, Ömer GÜNGÖRMÜŞ,
Umut KAPUCİ, Merve ARİNÇ, Pınar TAŞPINAR, Kemal ERSAVAŞ, Şaheser DOYMAZ,
Aytül ÖRGEN, Yiğit Burak YÜKSEKTEPE, Gül Tuğçe TOPRAK, Yağız TAŞDELEN,
Berk Can BAYRAKTAR, Ecrin Nur BURGAZLI, Kerim AVCI
2020 YILI ALİNDA ANTİK KENTİ VE ÇEVRESİ ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMALARI (1. SEZON) 317

Murat ÇEKİLMEZ, Michel Ernest FUCHS, Fethi Ahmet YÜKSEL, Serdar VARDAR,
Emre ERDAN, Aydın ERÖN, Emel DEREBOYLU POULAIN, Emrah ÖZDEMİR, Arzu ÖZVER,
Nihan AYDOĞMUŞ, Umut KAPUCİ, Kemal ERSAVAŞ, Merve ARİNÇ, Pınar TAŞPINAR,
Şaheser DOYMAZ, Aytül ÖRGEN, Kerim AVCI
2019 YILI MYRINA VE GRYNEION ARKEOLOJİK YÜZEY ARAŞTIRMALARI - MYGAR (5. SEZON) 331

Murat TAŞKIRAN, Meydan PALALI
2019 YILI SILLYON VE TERRİTORYUMU YÜZEY ARAŞTIRMASI 341

Mustafa BİLGİN
KELAİNAİ / APAMEİA ANTİK KENTİ VE ÇEVRESİ YÜZEY ARAŞTIRMASI PROJESİ: 2019-2020 YILI ÇALIŞMALARI 359

Mustafa ÇETİNASLAN, Ali Can ÖZÇELİK, Nurseli ERSOY
“ORTA ÇAĞ’DAN GÜNÜMÜZE İNEGÖL VE ÇEVRESİ” YÜZEY ARAŞTIRMASI 2020 YILI ÇALIŞMALARI 385

Mustafa KARAGEÇİ, Akın BİNGÖL, Fatih TURANLI
2019-2020 YILI KARS - IĞDIR İLLERİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 401

Mustafa Kemal Şahin
2019-2020 YILLARINDA YAPILAN ÇORUM İLİ VE İLÇELERİNDE, “ORTA KARADENİZ’DE ANADOLU SELÇUKLU DÖNEMİ YAPILARI” YÜZEY ARAŞTIRMASI (ÇORUM/ALACA KALEHİSAR) ÇALIŞMALARI 417

Müge DURUSU TANRIÖVER
POLATLI PEYZAJ ARKEOLOJİSİ VE YÜZEY ARAŞTIRMASI PROJESİ (PYAP) 2019 SEZONU ÇALIŞMALARI 435

Nebi BUTASIM
BİNGÖL İLİ ORTAÇAĞ VE SONRASI YÜZEY ARAŞTIRMASI 2019-2020 449

Nilgün COŞKUN, Gulan AYAZ, Mesut ŞİMŞEK, İsmail AYMAN, Rıfat KUVANÇ
2019 YILI ULUDERE VE 2020 YILI BEYTÜŞŞEBAP (ŞIRNAK) YÜZEY ARAŞTIRMASI .. 465

ORTAÇAĞ'DAN GÜNÜMÜZE BALIKESİR İLİ YÜZEY ARAŞTIRMASI 2019 YILI ÇALIŞMALARI

Mesut DÜNDAR*

Yusuf ACIOĞLU

Oğuz KOÇYİĞİT

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 28.04.2017 tarih ve 161.01-E.86103 sayılı kararı ile 2017 yılında başlanan "Ortaçağ'dan Günümüze Balıkesir İli Yüzey Araştırması"na, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 08.08.2019 tarih ve 161.01-E.664792 sayılı izni [Proje Numarası-YA011003(2019)] ile bu yılda devam edilmiştir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırma Koordinasyon Projeleri Birimi (Proje No: SBA-2019-2921) tarafından da desteklenen bu yılki yüzey araştırması, 02.09.2019-15.09.2019 tarihleri arasında, Bakanlık yetkilisi olarak Demre Müzesi Müdürlüğü uzmanı Kadriye PANAY ÇAPUTLU gözetiminde ve başkanlığım altında Dr. Öğr. Üyesi Yusuf ACIOĞLU, Dr. Öğr. Üyesi Oğuz KOÇYİĞİT, Prof. Dr. Ali Osman UYSAL ve Doç. Dr. Zekiye UYSAL'ın katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu yılki yüzey araştırması Balıkesir'in Gönen ilçe merkezi ile buna bağlı Tuzakçı, Alaattin, Bostancı, Körpeağaç, Ayvalıdere, Ulukır, Gebeçınar, Havutça, Taştepe, Çalıoba, Köteyli, Hacımenteş, Asmalıdere, Ilıcak, Üzümlü, Buğdaylı, Paşaçifliği, Killik, Büyüksoğuklar, Küçüksoğuklar, Kalfaköy, Osmanpazarı, Gökçesu, Saraçlar, Bayramiç, Küpçıktı, Çakmak, Tütüncü, Suçıktı, Koçbayırı, Alaşar, Ömerler, Kalburcu, Çalıca, Kocapınar, Çobanhamidiye, Çiftlikalan, Kavakoba, Kurudeğirmen, Keçeler, Çınarlı, Kaplanoba, Üçpınar, Hacıveliobası, Sebepli, Çatak, Söğüt, Fındıklı, Canbaz, Güneşli, Balcıdere, Balcı, Ekşidere, Ilıcaoba, Kumköy, Gaybular, Ortaoba, Karacasukabaklar, Muratlar, Karaağaçalan, Bakırcı, Karalarçiftliği, Yeniakçapınar, Akçapınar, Çınarpınar, Atıcıoba, Sarıköy, Turplu, Dışbudak, Kavakalan, Gelgeç, Armutlu, Hafızhüseyinbey, Hodul, Hasanbey, Gündoğan, Babayaka, Dereköy, Çığmış, Pehlivanhoca, Kınalar köyleri ve çevresinde gerçekleştirilmiştir (Harita).

Daha çok bir ön tespit niteliğindeki bu araştırmalar sonucunda Çakmak, Küpçıktı, Ömerler, Kalburcu, Kocapınar, Kavakoba, Korudeğirmen, Kaplanoba, Üçpınar, Çatak, Söğüt, Güneşli, Ilıcaoba, Bakırlı, Karaağaçalan, Ortaoba, Karasukabaklar, Akçapınar, Yeniakçapınar, Pehlivanhoca, Çığmış, Gelgeç, Hodul, Kavakalan, Dışbudak, Turplu ve Çifteçeşmeler köylerinde herhangi bir kültür varlığına rastlanılmamıştır.

* Doç. Dr. Mesut DÜNDAR, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü. Çanakkale/TÜRKİYE.
Doç. Dr. Yusuf ACIOĞLU, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü. Çanakkale/TÜRKİYE.
Doç. Dr. Oğuz KOÇYİĞİT, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü. Çanakkale/TÜRKİYE.

GÖNEN

Antik Misya (Mysia) bölgesi sınırları içinde kalan Gönen ve çevresinin tarihi ilk çağlara kadar uzanmaktadır (bkz. Strabon, 2015:58-59; Öden, 1999:14). Uzun süre Roma ve Bizans yönetiminde kalan bölge 11. yüzyıldan itibaren Türk hâkimiyetine girmeye başlamış; beylikler döneminde Karesi, Orhan Gazi zamanında Osmanlı yönetimine geçmiştir. (Uzunçarşılı, 1988:101-103; Öden, 1999:56). 15. yüzyılın sonları ve 16. başlarında Hüdavendigar Sancağına bağlı beş mahalleli ve elli dört köylü bir nahiye olan Gönen (Küpeli, 2000:232), 19. yüzyıldaki Kırım, Kafkas ve Balkan göçleri sonucu oluşan yeni yerleşimlerle birlikte büyüyüp gelişerek kaza statüsüne kavuşmuştur (Küpeli, 2000:236; Akkuş, 2010:29-31,49-51). Yüzyılın sonlarında, ilçe merkezi ve 73 köy ile ağırlığı Türk olmak üzere Rum, Ermeni, Bulgar ve Yahudi şeklinde yaklaşık 27.000 nüfustan oluştuğu görülen (Cuinet, 1894:283; Küpeli, 2000:237) Gönen, günümüzde 11 mahalleli ilçe merkezi ile 90 köyden oluşmaktadır.

İlçe Merkezi: Eski adı "Artemea" olan Gönen ilçe merkezinin kuruluşu Antik dönemlere dayandırılmaktadır (Ramsay, 1890:154). Adını aldığı kaplıcaları ile ünlenen kentin Bizans döneminde de varlığını koruduğu anlaşılmaktadır (Özgökçeler, 1979:44). Selçuklu ve Karesi dönemindeki durumu bilinmeyen ilçe merkezi 15. yüzyılın ikinci yarısında beş mahalleden oluşan küçük bir kasaba durumundadır (Akkuş, 2010:13). 19. yüzyıl sonlarındaki Hüdavendigar salnamelerine göre Gönen, 11 mahalleden meydana gelen bir merkez kaza olup 15 cami, 1 kilise, 1 medrese, 4 han, 1 hamam, 1 mektep, 70 dükkân ve 5 mağazası bulunmaktadır (Özdemir,1998:63). Hasluck, 20. yüzyıl başlarında nüfusun yaklaşık 5400 olduğunu, Rumlara ait bir kilise ile basit ama güzelce bir eski cami ve hamam bulunduğunu ifade etmektedir (Hasluck, 1910:103).

İlçe merkezinde yapılan araştırmada, beş cami, bir han, bir kilise kalıntısı ve otuz civarında ev ile şehir mezarlığı incelenmiştir. İlk olarak 1401 yılında yaptırıldığı söylenen ve üzerindeki kitabeye göre 1780 yılında tamir edilen Eğrikısık Camii ile eski caminin yerine yapıldığı söylenen Tırnova Camii bazı araştırmacılar tarafından daha önce de incelenmiştir (bkz., Tüfekçioğlu, 2003:255; Sözlü, 2014:54-56,405-406). Her iki caminin 1953 depreminden sonra yenilendiği anlaşılmaktadır. Geçmişi 16. yüzyıla dayandırılan Akçaali (Kurşunlu) Camii ile 17. yüzyıla dayandırılan Yanık Camii (Durukan, 2003:183) de tamamen yenilenen camiler arasındadır. Üzerindeki levhada 1875 tarihi verilen Malkoç Camii'de ise buna dair bir veri yoktur. Açılış beratında yazan 1960 tarihinde yenilenmiş olmalıdır. Eski caminin yerine yapıldığı söylenen Rüstem Camii'nin beratında da 1954 tarihi verilmiştir.

Hasluck'un Thermae kalıntılarının yanında bulunduğunu belirttiği modern Rum kilisesi ile Türk hamamından bir iz yoktur (Haluck, 1910:103). Ancak, bölgedeki bir inşaat temeli kazısı sırasında M.S. 5-6. yüzyıllara yıllara tarihlenen bir kilisenin kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Günümüzde açık hava müzesi olarak düzenlenen yerde antik döneme ait taş eserler ile Osmanlı dönemine ait beş kitabe ve yedi mezar taşı da sergilenmektedir. Söz konusu kitabeler ve mezar taşları Abdülhamit Tüfekçioğlu tarafından yayınlanmıştır (bkz., Tüfekçioğlu, 2003:264-269).

Plevne Mahallesi'ndeki "Seher Han" olarak bilinen iki katlı yapı (Resim: 1) bir şehir içi hanı olup, mimari özellikleri 19. yüzyılın sonlarını işaret etmektedir. "L" planlı hanın zemin katı moloz taş, üst katı tuğla dolgulu ahşap karkas şeklindedir. Bunun dışında, 19. yüzyıl sonlarına ait salnamelerde adı geçen dört han (Küpeli, 2000:249; Akkuş, 2010:236) hakkında ise herhangi bir veriye ulaşılamamıştır.

Tırnova Mahallesi'nde yer alan Devlet Hastanesi binası üzerindeki kitabeye göre Sultan Abdülhamid tarafından 1882-1893 yıllarında yaptırılmıştır.

İlçe merkezindeki eski evlerin daha çok Tırnova, Akçaali, Rüstem ve Plevne mahallelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Çoğunlukla iki katlı olan evlerin genelde zemin katları kâgir, üst katları ahşaptır. Bazılarında ahşap karkaslı tuğla ve kerpiç kullanılmıştır. Genellikle üst katların cephe boyunca sokağa doğru çıkma yapan evlerin bazılarında cumba şeklinde çıkmalara da yer verilmiştir.

Reşadiye Mahallesi'nde yer alan günümüz Şehir Mezarlığı'nda 72 adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır. Tarihleri Hicri 1152 ile Miladi 1940 arasında değişen söz konusu mezar taşlarından bir kısmının, 1960'larda park haline getirilen kaplıcalar civarındaki eski mezarlıktan (Özdemir, 1998:242) getirildiği sanılmaktadır.

Sarıköy: Antik dönemde "Zeleia" olarak geçen (Strabon, 2015:59,94) köyün tarihi, ilçe merkezi Gönen'den daha eskiye uzanmaktadır (bkz. Wiegand, 1904:275-276; Hasluck, 1910:101-103). Antik Zeleia'nın yerine kurulan bugünkü Sarıköy'ün adı ise ilk defa 15. yüzyılın sonlarına ait Osmanlı belgelerinde geçmekte olup, bu tarihte sadece 9 haneden ibaret olan köy, 93 harbi sonrası Balkanlardan gelen göçlerle birlikte 19. yüzyıl sonlarında 527 haneli bir nahiyeye dönüşmüştür (Akkuş, 2010:166-169).

Sarıköy'de yapılan araştırmada üç cami, üç çeşme, bir hamam, bir okul ve birkaç eski ev ile bir mezarlığa rastlanılmıştır. Köy merkezdeki Fındıklı Camii depremde yıkılan eski caminin yerine 1947 yılında inşa edilmiştir. Bulunduğu mahalleye adını veren caminin üzerinde, şadırvanı veya yanındaki bir çeşmeye ait olduğu sanılan H.1073 (M.1662) tarihli bir kitabe bulunmaktadır (Tüfekçioğlu, 2003:258). Köy içindeki Çarşı Camii (bkz., Sözlü, 2014:402), kapı üzerindeki kitabeye göre H.1345 (M.1926) yılında yaptırılmıştır. Enine dikdörtgen planlı ve kırma çatılı cami çeşitli dönemlerde geçirdiği onarımlarla günümüze kadar ulaşmıştır. Şumnu Mahallesi'nde yer alan ve 1956 yılında yenilendiği anlaşılan Şumnu Camii'nin özgün görünen minaresi üzerinde tam olarak okunamayan H.1274 (M.1858) tarihli bir kitabe bulunmaktadır.

Köyün kuzeydoğu ucunda yer alan hamam metruk durumdadır (Resim: 2). Bir ılıklık ile gerisindeki eş odalar halindeki bir sıcaklık ve halvetten ibaret olan hamamın inşasında moloz taş ve tuğla kullanılmıştır. Kitabesi bulunmayan hamamın 19. yüzyıla ait olduğu sanılmaktadır.

Çeşmelerin ilki Hamam Sokak'ta yer almaktadır. Moloz taşla inşa edilen yarım daire kemer nişli çeşmenin kitabesi yoktur. Gerisinde bir haznesi bulunan çeşmenin 19. yüzyıla ait

olduğu sanılmaktadır. Çeşmelerin ikincisini aynı bölgedeki Horozlu Çeşme teşkil etmektedir. Herhangi bir özellik göstermeyen, adını devşirme olduğu anlaşılan horoz figürlü ayna taşından alan çeşmenin tarihi bilinmemektedir. Köyün batı tarafında yer alan üçüncü çeşme ise üzerindeki kitabeye göre Hacı Köklülerin Halil tarafından 1935 yılında yaptırılmıştır.

Geleneksel nitelikli az sayıdaki eski evlerden iki katlı olanların zemin katları taş, üst katlarda ise tuğla veya ahşaba yer verilmiştir. Evler dışında, köyün kuzeydoğu kısmında bir de değirmen kalıntısı bulunmaktadır. Tuğla ve taşla inşa edilen değirmenin 19-20. yüzyıllara ait olduğu tahmin edilmektedir. Köy merkezinde bir de 1913 yılına ait tek katlı kagir bir okul binası yer almaktadır.

Köyün kuzeydoğusundaki Üvecik Tepesi eteklerindeki mezarlıkta tarihleri Hicri 1221 ile 1343 arasında değişen dört adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır. Mezarlıkta, Geç Roma ve Bizans dönemine tarihlenen (Rose ve Körpe, 2008:105; Belke, 2020:1082) çok miktarda tuğla, kiremit ve seramik parçalarına da rastlanılmaktadır.

Tuzakçı: Tarihi 15. yüzyıla kadar uzanan köy Manavlar ile Muhacirlerden oluşmaktadır (Akkuş, 2010:181-185). Köy merkezinde yer alan Orta Camii (bkz., Sözlü, 2014:240) kitabesine göre eski bir caminin yerine H.1300 (M.1883) yılında yaptırılmıştır. Boyuna dikdörtgen planlı ve kırma çatılı caminin büyük oranda yenilendiği anlaşılmaktadır. Caminin avlusunda, banisi Prizenli Süleyman Ağa (H.1295) ile Fadime kadına ait mezar taşları bulunmaktadır. Köy mezarlığında da 7 adet kitabeli mezar taşı bulunmakta olup tarihleri Hicri 1146 ile 1325 arasında değişmektedir. Aynı mezarlıkta, korkuluk payesi, kaide, tambur ve çifte sütun gibi Bizans devşirmelerine de rastlanılmaktadır. Köy sınırları içindeki Gönen-Bandırma yolu üzerinde, üç kemer gözlü bir taş köprü yer almaktadır. Yakın zamanda restore edilen köprü 19. yüzyıla tarihlendirilmektedir (Sözlü, 2014:351).

Alaattin: Adına ilk kez 15. yüzyıl arşiv kayıtlarında rastlanılan (Akkuş, 2010:59-60) köyün genelini 19. yüzyıl sonlarında Balkanlardan gelen göçmenler oluşturmaktadır. Köy içindeki eski cami harap vaziyette olup sadece beden duvarları ve minaresi ayaktadır. Dikdörtgen planlı ve kırma çatılı caminin inşasında moloz taş ve tuğla kullanılmıştır. Tarihi bilinmeyen caminin 19. yüzyıla ait olduğu tahmin edilmektedir (Sözlü, 2014:314-315). Köy yolu üzerindeki ayazma mevkii denilen yerde kitabeli bir çeşme yer alır. Yakın zamanda tamamen yenilenen çeşme üzerindeki kitabeye göre (Resim: 3) Hacı Hüseyin Ağazadeler'den Mustafa ve Abdullah Efendiler tarafından Hicri 1329 (M.1913) yılında yaptırılmıştır. Köy mezarlığında, Hicri 1301, 1328 ve 1341 tarihli üç adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır.

Bostancı: Eski ismi "Yortan" olan köyün tarihi 15. yüzyıla kadar uzanmaktadır (Akkuş, 2010:80). Köy içindeki cami, kapı üzerinde yer alan kısmen kırık kitabesine göre Rumi 9 Eylül 1325 (M. 22 Eylül 1909) tarihlidir (Resim: 4). Dikdörtgen planlı ve kırma çatılı caminin deprem sonrası yenilendiği anlaşılmaktadır (Sözlü, 2019:423). Köy mezarlığında, tarihleri Hicri 1193 ile 1337 arasında değişen sekiz adet kitabeli taş bulunmaktadır. Mezarlıkta, nereden getirildiği bilinmeyen sütun ve çifte sütunlar ile kaide, lahit kapağı gibi Bizans devşir-

meleri de kullanılmıştır. Köyden geçen Gönen Çayı kenarında 19. yüzyıla ait olduğu tahmin edilen bir değirmenin kalıntıları mevcuttur. Bu değirmen yolu üzerinde de tek gözlü bir taş köprü bulunmaktadır. Bir diğer köprü de Değirmendere üzerinde, Bostancı-Körpeağaç yolu yanında yer almaktadır (Resim: 5). İki kemer gözlü taş köprünün 19. yüzyıla ait olduğu sanılmaktadır.

Körpeağaç: Tarihi 15. yüzyıla kadar inen köyde (Akkuş, 2010:146-147) eski bir cami duvarı ile Osmanlı mezarlığına rastlanılmıştır. Taş-tuğla almaşık örgülü ve tuğla kemerli pencereleri bulunan duvar 18-19. yüzyılın özelliklerini yansıtmaktadır. Mezarlıkta, tarihleri Hicri 1123 ile 1323 arasında değişen 10 adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır.

Ayvalıdere: Tarihi hakkında bir bilgi bulunmayan köy Çerkezlerden oluşmaktadır. Üzerinde 1885 tarihi yazılı bir levha bulunan caminin beratında 1956 tarihi verilmiştir. Tarihi bir özellik göstermeyen cami yenilenmiş olmalıdır. Köyün güneyindeki eski mezarlıkta Hicri 1307 tarihli bir mezar taşı bulunmaktadır. Köyün kuzeyindeki yeni mezarlığın musalla taşında, Halkalı Mevkii'nden getirildiği söylenen ve MS. 3. yüzyıla tarihlenen Grekçe bir yazıt (Schwertheim 1980: 113) kullanılmıştır.

Ulukır: Kuruluşu 1850'lere dayanan köye Doksanüç Harbi sonrası Balkanlardan gelen göçmenler yerleştirilmiştir (Akkuş, 2010:188). Köy meydanındaki cami, kapısı üzerindeki kitabeye göre Hicri1363 (M.1947) tarihli olup bunun ikinci inşa dönemi olduğu sanılmaktadır (Sözlü, 2014:411). Köy mezarlığında Hicri 1257 ile 1278 yılları arasına ait 15 adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır. Gönen Çayı üzerindeki "Güvercin Köprüsü" diye bilinen Roma Köprüsü de (Hasluck, 1906:184-189) Ulukır Köyü sınırları içerisinde kalmaktadır.

Gebeçınar: Doksanüç Harbi sonrası Balkanlardan gelen muhacirler tarafından kurulan köyde (Akkuş, 2010:108), mezarlığındaki Hicri 1325 ve 1326 tarihli iki adet kitabeli mezar taşı dışında bir kültür varlığına rastlanılmamıştır.

Havutça: Eski bir Rum köyü olup (Akkuş, 2010:122; Belke, 2020:594), köy içinde Rumlardan kaldığı söylenen basit bir çeşme yer almaktadır. Birçok kez onarıldığı anlaşılan çeşmenin kitabesi yoktur. Caminin yerinde bulunduğu söylenen kiliseden ise bir iz yoktur. Köyün kuzeydoğusunda, bugünkü Bandırma-Çanakkale yolu kenarında, "Issız Han" olarak bilinen ve 14-16. yüzyıllara tarihlendirilen bir han kalıntısı (Resim: 6) yer almaktadır (Tüfekçioğlu, 2003:258-259).

Taştepe: Doksanüç Harbi sırasında bölgeye gelen Çerkezler tarafından kurulan köyde, eski mezarlıktaki Hicri 1308, 1312 ve 1316 tarihli üç adet mezar taşı dışında bir kültür varlığı bulunmamaktadır.

Çalıoba: Kuruluşu 19. yüzyıla dayandırılan bir Yörük köyüdür (Akkuş, 2010:91). Köyün eski camisi yıkılıp yerine yenisi yapılmıştır. Eski olduğu anlaşılan köy meydanındaki hazneli çeşmenin de cephesi yenilenerek fayansla kaplanmıştır. Köy mezarlığında yer alan ve tarihleri Hicri 1197 ile 1295 arasında değişen 18 adet kitabeli mezar taşı, köyün kuruluşunun 19. yüzyıl öncesine uzandığını göstermektedir.

Köteyli: Eski bir Manav köyü olup kuruluşu 16. yüzyıla dayanmaktadır (Akkuş, 2010:149). Köyde, Osmanlı dönemine ait iki adet kitabeli çeşme bulunmaktadır. Köy meydanındaki çeşme, üzerindeki kitabeye (Resim: 7) göre Saraylı Hafza Mâhir Hatun tarafından Hicri 1199 (M.1785) tarihinde, "Sülüklü Çeşme" olarak bilinen diğer çeşme de Hüseyinoğlu Silistreli Hacı Beytullah tarafından Hicri 1323 (M.1906) tarihinde yaptırılmıştır. Her iki çeşme de yenilenmiştir. Köyün mezarlığında, biri Hicri 1341 tarihli, diğeri okunamayan iki adet kitabeli mezar taşı mevcuttur. Bunların dışında, köyün batısındaki Örenler Mevkii'nde geniş bir alana yayılan Geç Roma ve Bizans dönemlerine ait yoğun miktarda sırlı sırsız seramik parçaları ile tuğla ve kiremit kırıklarının varlığı gözlemlenmiştir.

Hacımenteş: Çerkez ve Muhacirlerden oluşan köyün kuruluşu 19. yüzyılın ortalarına dayandırılmaktadır (Akkuş, 2010:116). Köyün 1954 tarihli camisinin eskisinin yerine yapıldığı ifade edilmektedir. Caminin yanında nereden getirildiği bilinmeyen bir Bizans çifte sütunu ile sütun tamburu bulunmaktadır. Dedebayırı Mevkii'ndeki köy mezarlığında, Hicri 1228, 1321 ve 1328 tarihli üç adet kitabeli mezar taşı mevcuttur.

Asmalıdere: Eski adı "Cavidiye" olan köy Doksanüç Harbi sonrası gelen Balkan göçmenleri tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:66). Köyün batı ucunda yer alan mezarlığında Hicri 1323 ve 1337 tarihli iki adet kitabeli mezar taşı ile birlikte, devşirme olarak kullanılan sütun, çifte sütun, kaide, lento ve söveler gibi Bizans yapı malzemeleri bulunmaktadır.

Ilıcak: Doksanüç Harbi sırasında Bulgaristan'dan gelen göçmenler tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:123). Köyün mezarlığında, tarihleri Hicri 1311 ile 1346 arasında değişen 6 adet kitabeli mezar taşı mevcuttur. Bunların birinde merhumun Osmanpazarı karyesinden olduğu da belirtilmiştir. Aynı mezarlıkta, devşirme olarak kullanılan, Bizans dönemine ait çifte sütunlar ve korkuluk payeleri gibi mimari ögeler de bulunmaktadır. Bunların haricinde, Zırnaktepe ve Bademaltı mevkiilerinde antik dönemlere ait sütun, kaide ve yapı taşı gibi mimari ögelere rastlanılmıştır.

Üzümlü: Eski bir Manav köyü olup Doksanüç Harbi sonrası Bulgaristan'dan gelen muhacirler yerleşmiştir (Akkuş, 2010:191). Köyün batısında yer alan mezarlıktaki Hicri 1320 ve 1324 tarihli iki adet kitabeli mezar taşı ile doğusunda yer alan mezarlıktaki Hicri 1310 tarihli kitabeli mezar taşı dışında herhangi bir kültür varlığına rastlanılmamıştır.

Buğdaylı: Eski ismi "Kavak" olan köyün tarihi geçmişi 15. yüzyıla kadar uzanmaktadır (Akkuş, 2010:83-85). Gönen-Bandırma yolu üzerinde yer alan köy mezarlığında biri Hicri 1295, diğeri Miladi 1901 tarihli iki adet Osmanlı dönemi mezar taşı mevcuttur. Köy çeşmesinin önündeki bir çifte sütun (Resim: 8) ile mezarlığın bir köşesine istiflenmiş vaziyette, çevreden getirildiği söylenen sütun, çifte sütun, kaide, lento, söve ve kaplama taşı gibi Bizans dönemi mimari yapı ögeleri bulunmaktadır.

Paşaçiftlik: Tarihi geçmişi 16. yüzyıla kadar uzanan köyün (Akkuş, 2010:160) camisi yeni olup eskisinin yerine yapıldığı ifade edilmektedir. Köyün güneybatısındaki mezarlığında, tarihleri Hicri 1305 ile 1340 arasında değişen 8 adet kitabeli mezar taşı mevcuttur.

Aynı mezarlıkta, bir kısmının çevreden getirildiği söylenen Roma ve Bizans dönemlerine ait sütun, çifte sütun, oluk, lento ve söve gibi mimari ögeler de bulunmaktadır. Köyün kuzeydoğusunda yer alan Darıtepealtı Mevkii'ndeki (Benliören) sit alanında yapılan incelemede yoğun miktarda Geç Roma ve Bizans dönemlerine ait seramik ve kiremit parçalarının varlığı da gözlenmiştir.

Killik: Tarihi 15. yüzyıla dayanmakla birlikte (Akkuş, 2010:141) köyde mezarlar dışında herhangi bir kültür varlığına rastlanılmamıştır. Mezarlıktaki, tarihleri Hicri 1198 ile 1290 arasında değişen 5 adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır. Bunlardan birinin, eski Kilik Çiftliği'nin sahibi olabileceği söylenen (Akkuş, 2010:143) Alaybeyi Mehmed Bey oğlu Halil Bey'e (H.1225) ait olduğu anlaşılmaktadır.

Büyüksoğuklar: Eski bir Manav köyü olup tarihi 16. yüzyıla kadar uzanmaktadır (Akkuş, 2010:86-87). Camisi yeni olan köyün kuzeydoğusundaki Kapaklı Mevkii'nde kitabeli bir çeşme yer almaktadır. Birçok kez elden geçirildiği anlaşılan ve inşasında Bizans devşirmelerine yer verilen çeşme, üzerindeki kitabeye göre Hicri1323 (M.1905) yılında Aydın Ali Efendi oğlu Hatîb Mehmed Efendi tarafından yaptırılmıştır (Tüfekçioğlu, 2003:263). Çeşmeye giden yol üzerindeki köy mezarlığında Hicri 1193 tarihli bir mezar taşı ile gömülü veya kırık şekilde bazı mezar taşlarına rastlanılmıştır. Aynı mezarlıkta, Bayırardı Mevkii'nden getirildiği söylenen çifte sütun, sütun, kaide, lento, söve ve yapı taşları gibi mimari ögeler de devşirme olarak kullanılmıştır. Söz konusu mevkiide yapılan incelemede Roma ve Bizans dönemlerine işaret eden bazı kiremit, tuğla ve seramik parçaları ile kaplama taşlarına rastlanılmıştır.

Küçüksoğuklar: Tarihi 16. yüzyıla kadar uzanan (Akkuş, 2010:153) köyde, Cumhuriyetin ilk yıllarına tarihlenen bir cami ile bir de eski mezarlık bulunmaktadır. 1927 tarihli cami büyük oranda yenilenmiş görünmektedir. Mezarlıkta, tarihleri Hicri 1145 ile 1250 arasında değişen 17 adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır.

Kalfaköy: Tarihi 15. yüzyıla kadar inmektedir (Akkuş, 2010:127-129). Köyün camisi yeni olup eskisinin yerine yapıldığı söylenmektedir. Gönen-Manyas yolu üzerindeki köy mezarlığında bulunduğu söylenen kitabeli taşlardan bir iz yoktur. Köy içinde kitabesiz bir çeşme ile nereden getirildikleri bilinmeyen Bizans çifte sütunlarına rastlanılmıştır. Köyün güneyinde, Gönen-Manyas yolu üzerinde bir köprü yer almaktadır. Kesme taşla inşa edilen tek kemer gözlü köprünün Osmanlı dönemine ait olduğu sanılmaktadır.

*Gökçesu (*Çırpan*)*: Doksanüç Harbi sonrası Bulgaristan gelen Muhacirler tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:11). Köyün eski camisi yıkılıp yenisi yapılmış olup eski caminin kitabesi cami deposunda tutulmaktadır (Resim 9). Bu kitabeye göre eski cami, Şaban Aksal tarafından Hicri 1312 (M.1894-95) yılında yaptırılmıştır. Gönen-Manyas yolu üzerinde yer alan köy mezarlığında, tarihleri Hicri 1314 ile 1339 arasında değişen 14 adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır. Bunların bazılarında merhumların Çırpanlı oldukları belirtilmiştir.

Osmanpazar: Doksanüç Harbi sırasında Bulgaristan'ın Osmanpazar kasabasından gelen muhacirler tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:158-159). Yenilenen cami yanındaki mermer çeşme (Tüfekçioğlu, 2003:264), üzerindeki kitabeye göre, Hacı Mehmed Bey'in oğlu Hacı Mustafa tarafından Hicri 1341 (M.1922) yılında yaptırılmıştır. Köyün kuzeybatısındaki köy mezarlığında Hicri 1324, 1329 ve 1339 tarihli üç adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır.

Saraçlar: Doksanüç Harbi sırasında Kırım'dan gelen göçmenler tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:164-165). Eskisinin yerine yapıldığı söylenen caminin yanında nereden getirildiği bilinmeyen bir Bizans çifte sütunu dışında herhangi bir kültür varlığına rastlanılmamıştır. Sepetçi Mahallesi'nde, 19. yüzyıl sonları ile 20. yüzyıl başlarında inşa edildiği sanılan bir cami ile Hicri 1262 tarihli bir mezar taşının bulunduğu eski mezarlık yer almaktadır.

Bayramiç: Gönen'in eski köylerinden biri olup tarihi geçmişi 15. yüzyıla kadar inmektedir (Akkuş, 2010:76). Köyün depremde yıkılan eski camisi 1954 yılında büyük oranda yenilenmiştir. Köyde, 20. yüzyıl başlarına ait olduğu sanılan sanayi tipi bir tuğla değirmen ile bir de ahşap yel değirmeni bulunmaktadır. Köy mezarlığında, tarihleri Hicri 1299 ile 1336 arasında değişen 7 adet kitabeli mezar taşı mevcuttur. Mezarlığın hemen yanındaki dere üzerinde 19. yüzyıldan kaldığı sanılan tek kemer gözlü taş köprü yer almaktadır.

Tütüncü: Eski adı "Ayvacık" olan köyün tarihi 15. yüzyıla kadar uzanmaktadır (Akkuş, 2010:186). Aşağı Mahalle'de yer alan eski cami 1923 tarihlidir. Köyün mezarlığında eskiden bulunduğu söylenen kitabeli taşlardan bir iz yoktur. Ancak, "Hamam Yeri" denilen yerden getirildiği söylenen Bizans dönemine ait çifte sütun, sütun ve kaideler görülmektedir (Resim: 10). Günümüzde tarla olarak kullanılan hamam yerinde ise herhangi bir varlığa rastlanılmamıştır. Köy yolu üzerinde tek kemer gözlü bir köprü yer almaktadır. Kesme ve moloz taşla inşa edilen köprünün Osmanlı döneminden kaldığı tahmin edilmektedir.

Suçıktı: Doksanüç Harbi sırasından Artvin tarafından gelen göçmenler tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:176). Köyde kitabeli bir cami ve iki su değirmeni bulunmaktadır. Üzerindeki kitabeye göre Perestev Rahime Kadın Efendi tarafından Hicri 1321 (M.1903)'te yaptırılan caminin deprem sonrası 1954 yılında büyük oranda yenilendiği anlaşılmaktadır. Caminin avlusunda yine Perestev Rahime Kadın Efendi tarafından Hicri 1321'de yaptırılan bir mektebin kitabesi bulunmaktadır (Resim 11). Söz konusu mektepten ise bir iz yoktur. Köy girişindeki su değirmeni harap vaziyette olmakla birlikte moloz taş duvarlar, ocak, kanal ve değirmen taşları gibi unsurları halen mevcuttur. Köy yolu üzerindeki diğer değirmen ise halen kullanılmaktadır. Büyük oranda yenilenen değirmen ahşap hatıllı taş şeklindeki özgün duvarlarını korumaktadır.

Koçbayır: Eski adı "Salihiye" olan köy Doksanüç Harbi'nde Batum'dan gelen göçmenler tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:144). Köy mezarlığındaki Hicri 1301, 1303, 1307 ve 1353 tarihli 4 adet kitabeli mezar taşı ile musalla taşındaki Bizans çifte sütunu dışında herhangi bir kültür varlığına rastlanılmamıştır.

Alaşar: Tarihi geçmişi 15. yüzyıla kadar inen köye Doksanüç Harbi sonrası Bulgaristan'dan gelen göçmenler yerleştirilmiştir (Akkuş, 2010:63-64). Köy meydanında yer alan cami 1938 tarihlidir. Döneminin özelliklerini yansıtan cami renkli tavan göbeği ve süslemeleriyle dikkati çeker. Köyün yaklaşık 300 m. kadar kuzeybatısında, yol kenarında kitabeli bir çeşme yer almaktadır. Düzgün kesme taşla inşa edilen çeşme (Sözlü, 2014:491) üzerindeki kitabeye göre Hacı Hasan Efendi tarafından Hicri 1333 (M.1915) yılında yaptırılmıştır.

Çalıca: Eski adı "Gerdeme" olan Yörük Köyü'nde (Akkuş, 2010:92), mezarlıktaki tam olarak okunamayan bir adet kitabeli Osmanlı mezarı dışında bir kültür varlığı bulunmamaktadır.

Çobanhamidiye: Doksanüç Harbi sırasında gelen Muhacirler tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:99). Köy meydanındaki 1954 tarihli caminin yanında kitabeli bir çeşme yer almaktadır (bkz., Sözlü, 2014:488). Kesme taş ve tuğla ile inşa edilen çeşme üzerindeki kitabeye göre Plevneli Hacı Mehmed Ağa tarafından Hicri 1326 (M.1908) yılında yaptırılmıştır. Köy içindeki mezarlıkta eski yazılı 1935 tarihli bir mezar taşı bulunmaktadır.

Çiftlikalan: Doksanüç Harbi sırasında gelen Gürcü göçmenleri tarafından kurulmuştur. 1877 tarihli olduğu ifade edilen (Akkuş, 2010:98) köy camisinin 1954 yılında yenilendiği anlaşılmaktadır. Köy içinde eski bir konak ile geleneksel nitelikte bazı evler dikkati çekmektedir. İki katlı olarak taş ve tuğla ile inşa edilen konak 19. yüzyılın sonlarına ait olmalıdır. Benzer şekilde geleneksel nitelikteki diğer bazı evlerde cumba ve balkon çıkmalarına yer verilmiştir. Gönen yolu üzerinde yer alan köy mezarlığında tam olarak okunamayan bir adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır.

Keçeler: Tarihi 16. yüzyıla kadar inen bir manav köyü olup, Doksanüç Harbi sırasında gelen Çerkez ve Muhacirler yerleşmiştir (Akkuş, 2010:138-139). Üzerinde 1932 tarihli bir levha bulunan köy camisi yenilenmiştir. Muhtarlık binası önünde, arkeolojik sit bölgesinden getirildiği söylenen iki adet Bizans çifte sütunu ile kuyu bileziği ve dibek taşları bulunmaktadır. Çeltik ekili olan söz konusu sit bölgesinde inceleme yapılamamıştır.

Çınarlı: Doksanüç Harbi sürecinde kurulan bir Çerkez köyüdür (Akkuş, 2010:94). Köy içindeki caminin kapısı üzerinde Hicri 1322 (M.1904) tarihi yazmaktadır. Birçok kez elden geçirildiği anlaşılan cami, malzeme-teknik, kapı ve pencere gibi mimari özellikleri bakımından dönemini yansıtmaktadır. Köyün doğu ucunda yer alan eski mezarlıkta Hicri 1296 tarihli bir adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır.

Hacıvelioba: Tarihi 18. yüzyıl başlarına kadar uzanan bir Yörük köyü olup, Doksanüç Harbi sırasında gelen Çerkezler ve Muhacirler yerleştirilmiştir (Akkuş, 2010:117). Yukarı mahallede yer alan ve beratında 1908 tarihi verilen eski caminin yenilendiği anlaşılmaktadır. Köyün hemen batısında yer alan mezarlıkta Hicri 1217 tarihli olan sadece bir adet kitabeli mezar taşı mevcuttur.

Sebepli: Eski Yörük köyü olup Doksanüç Harbi sonrası Bulgaristan'dan gelen Muhacirler yerleşmiştir (Akkuş, 2010:173). Köyün camisi yeni olup eskisinin yerine yapıldığı söylen-

mektedir. Kitabeli taşın bulunmadığı köy mezarlığının girişinde, çevreden getirildiği söylenen, üzerinde eski yazılar bulunan, üç adet kaideli kürevi taş bulunmaktadır (Resim 12).

Fındıklı: Doksanüç Harbi sonrası Bulgaristan'dan gelen Muhacirler tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:104). Köyün camisi yeni olup, Rumi 1305 tarihli olduğu belirtilen (Akkuş, 2010:106) eski caminin yerine yapılmıştır. Köy mezarlığında Hicri 1312 tarihli bir adet mezar taşı mevcuttur.

Canbaz: Tarihi hakkında pek bilgi bulunmayan bir Yörük köyüdür (Akkuş, 2010:88). Köy meydanında 1920 tarihli cami yapılan onarımlarda büyük oranda yenilenmiştir. Köyün hemen doğusunda yer alan mezarlıkta Hicri 1325 (M.1907) tarihli bir adet kitabeli taş bulunmaktadır.

Balcıdede: Doksanüç Harbi sonrası Batum'dan gelen Gürcüler tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:75). Köyün, depremde yıkılan eski camisi 1954'te yenilenmiş, eski caminin kitabesi de bunun üzerine yerleştirilmiştir. Kitabeye göre cami, Mustafa Nuri Paşa tarafından H.1314 (M.1897) tarihinde yaptırılmıştır (Sözlü, 2014:279). Köyün 800 m. kadar kuzeyindeki dere üzerinde bir taş köprü yer almaktadır. Kesme ve moloz taşla inşa edilen tek kemer gözlü köprünün 19. yüzyıla ait olduğu sanılmaktadır (Sözlü, 2014:526).

Balcı: 19. yüzyıl ortalarında Kırım ve Kafkaslardan gelen Tatar ve Çerkezler tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:74). Çerkez Mahallesi'nde yer alan eski caminin ilk dönemlerden kaldığı tahmin edilmektedir. Günümüzde kullanılmayan caminin harim duvarlarında biri Hicri 1344 (M.1925) diğeri 1368 (M.1949) tarihli iki dua panosu yer almaktadır. Köy mezarlığında Hicri 1322 ve 1328 tarihli iki adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır.

Ekşidere: Tarihi 19. yüzyılın ilk yarısına kadar uzanan köye Doksanüç Harbi sonrası Batum civarından gelen Gürcülerle, Bulgaristan'dan gelen Muhacirler yerleşmiştir (Akkuş, 2010:103). Köy mezarlığında Hicri 1314 tarihli bir adet mezar taşına rastlanılmıştır. Bizans dönemi yerleşimi olduğu belirtilen Dağ Ilacası'nda (Akkuş, 2010:104) buna dair bir ize rastlanılmamıştır.

Muratlar: Tarihi geçmişi 16. yüzyıla kadar uzanan köyde (Akkuş, 2010:155), köy mezarlığındaki Hicri 1309 tarihli mezar taşı dışında bir kültür varlığına rastlanılmamıştır.

Kumköy: Tarihi 16. yüzyıla kadar uzanan bir Manav köyü olup Doksanüç Harbi sonrası Şumnu'dan gelen Muhacirler yerleşmiştir (Akkuş, 2010:152). Köyün 1955 tarihli camisinin eskisinin yerine yapıldığı söylenmektedir. Köyün doğu girişinde yer alan mezarlığında biri Hicri 1295 tarihli, diğeri okunamayan iki adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır.

Gaybular: Tarihi geçmişi 16. yüzyıla kadar inen bir Yörük köyüdür (Akkuş, 2010:106) Köy içindeki 1954 tarihli cami depremde yıkılan eski caminin yerine yapılmıştır. Köyün kuzeybatısındaki Arpalık Mevkii'nde, 19. yüzyıl sonları veya 20. yüzyıl başlarına ait olduğu sanılan bir su değirmeni yer almaktadır. Ahşap karkaslı moloz taşla inşa edilen değirmen halen kullanılmaktadır.

Karalarçiftliği: Eski bir çiftlik yerine 19. yüzyılın sonlarında yerleşen Çerkezler ve Muhacirler tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:132). Köy meydanındaki eski cami yenilenmiştir. Yakın zamana kadar üzerinde bulunduğu söylenen kitabeye göre eski cami, Perestev Rahîme Valide Sultan tarafından Hicri 1306'da yaptırılmıştır (Alangu, 1968:45; Akkuş, 2010:133). Caminin müştemilatı olan kuyudan çekilen suların konduğu mermer tekne üzerinde de Perestev Rahîme Valide Sultan vakfına ait Hicri 1311 (M.1893) tarihli bir kitabe yer almaktadır (Tüfekçioğlu, 2003:257). Köy mezarlığında da tarihleri Hicri 1303 ile 1325 arasında değişen 5 adet kitabeli mezar taşı bulunmaktadır.

Çınarpınar: Tarihi 16. yüzyıla dayandırılan köyde Doksanüç Harbi sürecinde gelen Gürcüler yerleşmiştir (Akkuş, 2010:95). Köyün camisi üzerindeki kitabeye göre Hicri 1319 (M.1901) yılında yaptırılmıştır (Sözlü, 2014:346). Boyuna dikdörtgen planlı ve kırma çatılı cami kesme taşla inşa edilmiştir. Köy meydanında iki kitabeli bir çeşme yer almaktadır. Bunlardan özgün olduğu tahmin edilen kitabeye göre çeşme Osmanpazarlı Ömer oğlu Hacı Mustafa Ağa ile eşi Fatma Hanım tarafından Hicri 1342 (M.1923) tarihinde yaptırılmıştır (Tüfekçioğlu, 2003:263). Kesme taşla inşa edilen ve birçok kez elden geçirildiği anlaşılan çeşmenin doğu kolu üzerindeki diğer kitabenin ise sonradan buraya yerleştirildiği anlaşılmaktadır (Sözlü, 2003:463). Kitabenin, Hüseyin Ağa tarafından Hicri 1279 (M.1862) yılında yaptırılan bir çeşmeye ait olduğu anlaşılmaktadır. Çeşme yalakları ve köy mezarlığında Bizans çifte sütunları ile lento, söve gibi yapı elamanlarına da rastlanılmaktadır.

Atıcıoaba: Kuruluşu 19. yüzyıl ortalarına dayandırılan bir Yörük köyü olup Doksanüç Harbi sonrası Bulgaristan'dan gelen Muhacirler yerleştirilmiştir (Akkuş, 2010:68). Üzerinde bir kitabe bulunmayan köyün camisi beratına göre 1895 tarihlidir. Birçok kez elden geçirildiği anlaşılan dikdörtgen planlı ve kırma çatılı caminin minare kaidesi özgün görünmektedir.

Hasanbey: Doksanüç Harbi sonrası Bulgaristan'dan gelenler Muhacirler tarafından kurulmuştur (Akkuş, 2010:120). Köy mezarlığındaki, ikisi okunamayacak kadar kötü olan, diğerleri Hicri 1321 ve 1366 tarihli toplam 4 adet kitabeli mezar taşı dışında bir kültür varlığına rastlanılmaz.

Gündoğan: Doksanüç Harbi göçmenleri tarafından kurulan bir Muhacir köyüdür (Akkuş, 2010:112). Köyde, kapı ve mihraplarındaki taş süslemeleriyle dikkati çeken 1948 ve 1954 tarihli iki cami bulunmaktadır. Köyün güneydoğusunda, Gönen yolu üzerinde yer alan mezarlığında Hicri 1310 tarihli bir adet kitabeli mezar taşı mevcuttur.

Babayaka: Kuruluşu 18. yüzyıl başlarına dayandırılan köy (Akkuş, 2010:70) Kiepert'in haritasında da "Baba-yakassi" olarak gösterilmiştir. Köyde, bir Bizans kalesi olduğu belirtilen yapı kalıntıları bulunmaktadır (Hasluck, 1910:104). Yakın zamanda yapılan bir araştırmada ise bunların bir Bizans dini kompleksine ait oldukları ifade edilmektedir (Rose ve Körpe, 2008:106; Belke, 2020:443). Mevcut yapı kalıntısı da bir kale izlenimini vermemektedir (Resim 13). Yapının yanında yer alan köy mezarlığında yapı kompleksine ait olduğu sanılan sütun ve korkuluk payeleri gibi yapı elemanlarına rastlanılmaktadır.

Dereköy (Keçidere): Eski "Erderlü" köyü yerine, 19. yüzyılın ikinci yarısında Kafkaslardan gelen Çerkezler tarafından kurulmuş, Cumhuriyetin ilk yıllarında da muhacirler gelmiştir (Akkuş, 2010:100). Üzerinde 1889 tarihi bir levha bulunan caminin büyük oranda yenilendiği anlaşılmaktadır. Köyün 600 m. kadar kuzeyindeki mezarlıkta, tarihleri Hicri 1290 ile 1321 arasında değişen 5 adet kitabeli taş bulunmaktadır. Mezarlığın hemen yanında 20. yüzyılın başlarından kaldığı sanılan bir su değirmeni yer almaktadır. Ahlatlık Mevkii'ndeki bir tepe üzerinde yer alan ve Antik dönemlere tarihlenen (Rose ve Körpe, 2008:105; Belke, 2020:247) sit bölgesinde yapılan araştırmada Ortaçağ ve sonrasına ait bir veriye rastlanılmamıştır.

Hafız Hüseyin Bey: Eski Rum köyü olup eski adı Elbislik'tir (Hasluck, 1910:105). Mübadele sonrası Yunanistan'dan gelen Pomaklar yerleştirilmiştir (Akkuş, 2010:118-119). Köy içinde Rumlardan kalma, geç döneme ait bir kilise yer almaktadır (Resim 14). Taş ve tuğla ile inşa edilen kilise bazilikal planlı ve üç neflidir. Yine Rumlardan kaldığı söylenen cezaevi günümüzde konut olarak kullanılmaktadır. Bunların dışında, taş ve tuğla ile inşa edilen birkaç Rum evi ile bir köşe dükkânı bulunmaktadır. Üzerinde 1927 tarihi verilen köy camisi, yakın zamanda genişletilerek büyük oranda yenilenmiştir.

Kınalar: 19. yüzyılda kurulan bir Yörük köyü olup Doksanüç Harbi sonrası gelen Muhacirler yerleşmiştir (Akkuş, 2010:141). Köy meydanında, testere dişi şeklindeki tuğla saçağıyla dikkati çeken 1941 tarihli cami, birçok kez yapılan onarımlarla halen kullanılmaktadır. Caminin yanındaki köy meydanında sivri kemer nişli çifte çeşme yer almaktadır. Moloz taşla inşa edilen çeşmelerin camiyle aynı döneme ait oldukları sanılmaktadır.

KAYNAKÇA

Akkuş, T. (2010). *Gönen ve Köyleri Tarihçesi*. İstanbul: MTV Yayıncılık.

Alangu, T. (1968). *Ömer Seyfettin: Ülkücü Bir Yazarın Romanı*. İstanbul: May Yayınları.

Cuinet, V. (1894). *La Turquie d'Asie Géographie Administrative*. Tome Quatrieme. Paris.

Belke, K. (2020). *Tabula Imperii Byzantini 13, Bithynien und Hellespont*. Wien:

Österreichische Akademie der Wissenschaften.

Durukan, A. (2003). Balıkesir ve Çevresindeki Türk Dönemi Yapıları. *Bitek Kent: Balıkesir*, 141-183. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Hasluck, F.V. (1910). *Cyzicus*. Cambridge: Cambridge University Press.

Küpeli, Ö. (2000). 1882-1922 Yılları Arasında Gönen Kazası. *Tarih İncelemeleri Dergisi*,

XV: 231-255.

Öden, Z. G. (1999). *Karası Beyliği*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Özdemir, Z. (1998). *Kaplıcalar Şehri Gönen*. Ankara: Gönen Belediyesi.

Özgökçeler, D. (1979). *Gönen (Artemea)*. İzmir: Karınca Matbaacılık.

Rose C. B. ve Körpe, R. (2008). The Granicus River Valley Survey Projet, 2006. *25. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 2. Cilt*, 103-116. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Schwertheim, E. (1980). *Die Inschriften von Kyzikos und Umgebung I*. Grabtexte *(IK 18)*. Bonn.

Sözlü, H. (2014). *Balıkesir'de Türk Dönemi Mimari Eserleri*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Van.

Strabon. (2015). *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: Kitap XII-XIII-XIV)*. (Çev: A. Pekman). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

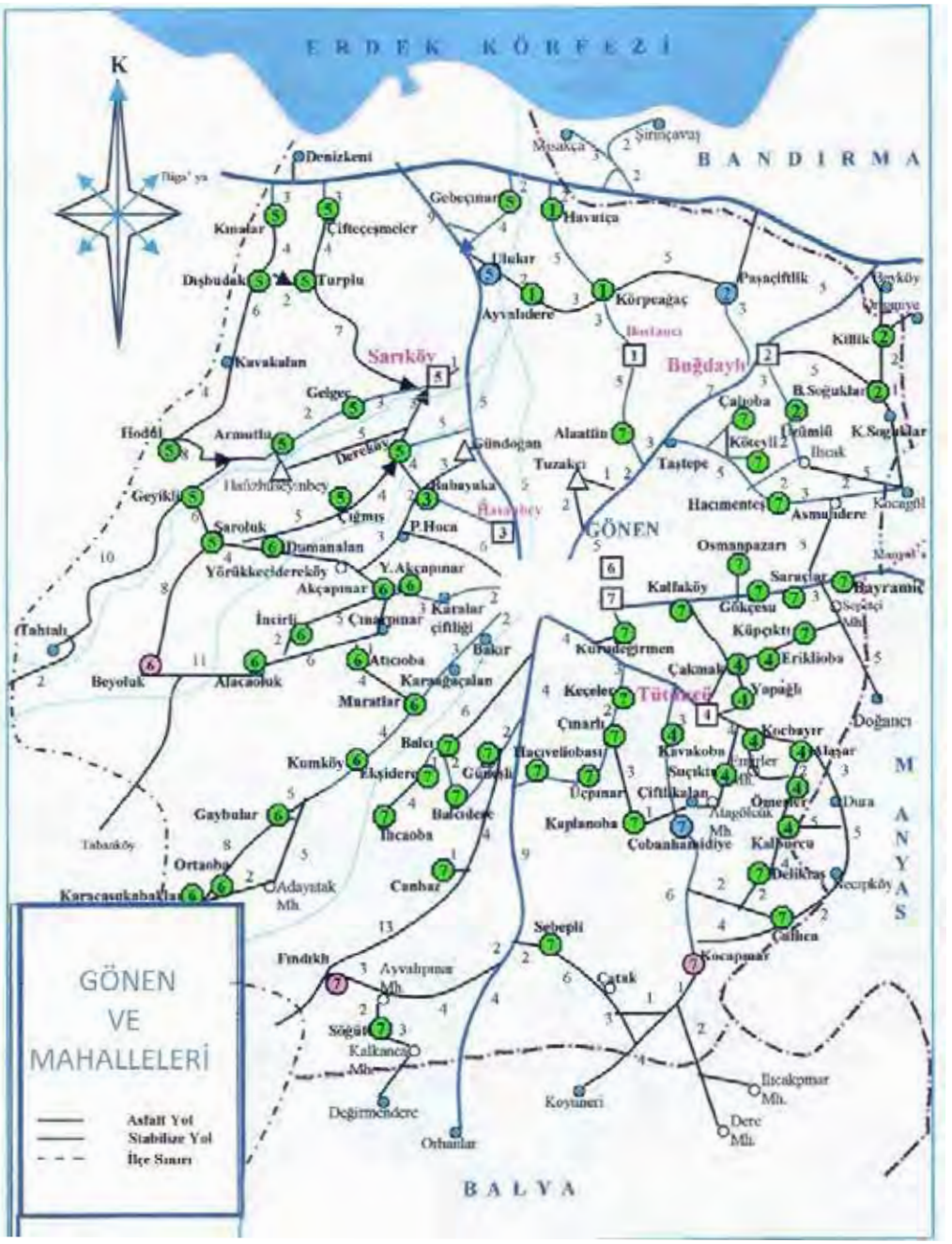
Tüfekçioğlu, A. (2003). Gönen ve Köylerindeki Mimâri Eserlerden Kalan İzler. *Ekev Akademi Dergisi*, 7/14: 253-271.

Uzunçarşılı, İ. H. (1988). *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Wiegand, T. (1904). Reisen in Mysien, *Extrait des Athen. Mitteilungen*, 254-339. Athen.

Yalçıklı, D. (2012). Çanakkale İli, Yenice İlçesi ve Balıkesir İli Gönen İlçesi Yüzey Araştırması (2009-2010). *29. Araştırma Sonuçları Toplantısı, 1. Cilt*, 209-229. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Ramsay, W. M. (1890). *The Historical Geography of Asia Minor*, Volume IV. London: Royal Geographical Society.

Harita: Gönen bölge haritası.

Resim 1: Gönen İlçe merkezi, “Seher Han” olarak bilinen yapı.

Resim 2: Sarıköy, hamam girişi.

Resim 3: Alaattin, çeşme kitabesi.

Resim 4: Bostancı, cami kitabesi.

Resim 5: Bostancı, Değirmendere üzerindeki köprü.

Resim 6: Havutça, "Issız Han" olarak bilinen yapı kalıntısı.

Resim 7: Köteyli, çeşme kitabesi.

Resim 8: Buğdaylı, çeşme önündeki Bizans çifte sütunu.

Resim 9: Gökçesu (Çırpan), depodaki cami kitabesi.

Resim 10: Tütüncü, musalla taşı olarak kullanılan Bizans çifte sütunu ve kaideler.

Resim 11: Suçıktı, cami avlusundaki mektep kitabesi.

Resim 12: Sebepli, mezarlık duvarı önündeki kitabeli kürevi taşlar.

Resim 13: Babayaka, Bizans dönemi yapı kalıntısı.

Resim 14: Hafız Hüseyin Bey, kilise.